

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת כי תבוא תשע"ב שנה ב' גליון 57
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: בכוונת "חזי להני חדי דמצית מינייהו"

ושואלת הגמרא: בשלמא למאן דאמר זנב, היינו דכתיב "ויבן" (משמע שהיתה מחוסרת בנין, רש"י). אלא למאן דאמר פרצוף מאי "ויבן"? לכדרכי שמעון בן מנסיא, דדריש רבי שמעון בן מנסיא: "ויבן ה' אלהים את הצלע", מלמד שקילעה הקדוש ברוך הוא לחוה והביאה לאדם הראשון, שכן בכרכי הים קורין לקלעייתא בנייתא. ע"כ.

עוד מצינו מחלוקת תנאים במשנה ביבמות (סה:): האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה. רבי יוחנן בן ברוקה אומר, על שניהם הוא אומר (בראשית א') "ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו". [ויעוי' ברין בקידושין (תחילת פרק ב' דף מא.) שאף שאין חיוב לאשה במצות פריה ורביה, אך מכל מקום יש לה מצוה, כיון שמסייעת לבעלה בקיום המצוה. עיי"ש].

והנה בספר דורש לעיון (לגאון בעל נודע ביהודה דרוש י"א) מביא בשם ספר נחלת בנימין (מצוה א' סימן ז') שמחלוקת זו בחיוב אשה במצוה פריה ורביה תלויה במחלוקת הנזכרת בעירובין, האם אדם הראשון נברא דו פרצופין – זכר ונקבה, ואזי גם האשה נצטוותה על פריה ורביה, אבל אם היתה צלע ממש שנברא רק זכר לחוד והנקיבה נבראת אחר כך מצלעותיו, אזי נשים פטורות ממצות פריה ורביה. יעוי"ש.

עוד מצינו בנדה (מה:), אמר רב חסדא, מאי טעמא דרבי דכתיב "ויבן ה' אלהים את הצלע", מלמד שנתן הקדוש ברוך הוא בינה יתירה באשה יותר מבאיש. ואידך, ההוא מבעי ליה לכדריש לקיש דאמר ריש לקיש משום ר"ש בן מנסיא "ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם

הגמרא במסכת בבא בתרא (ט:) מביאה מעשה המעורר תמיהה רבה, רב אחדבוי התקשה בענין מצורע המדמה אדם ושאל את רב ששת למקור לכך, אולם כל תשובה שהשיב לו רב ששת דחה אותה רב אחדבוי עד שרב ששת נשאר ללא מענה. מחמת כן "אהדר ליה בבדיחותא" – רב אחדבוי היה משיב לרב ששת תשובות מתוך שחוק על כך שלא ידע לענות לו. וחלשה דעתו של רב ששת מכך, ונענש רב אחדבוי שנעשה אילם ונשכח תלמודו ממנו.

באה אמו של רב אחדבוי שהיתה המינקת של רב ששת (עיי' תוס' בשם ר"ח וכן רבינו גרשום שכן פירשו) והחלה לצעוק לפני רב ששת שיתפלל לרפואתו של בנה, אולם רב ששת לא השגיח בה. משראתה שאינו משגיח בה החליטה לעשות מעשה, גילתה את דדיה ואמרה לרב ששת: "חזי להני חדיי (חזוה, רש"י) דמצית מינייהו" כלומר ראה דדים הללו שינקת מהם בהיותך תינוק!

ואזי נענה רב ששת לבקשתה והתפלל על רב אחדבוי ונתרפא.

ויש להבין מדוע בכדי לשכנע את רב ששת הוצרכה אמו של רב אחדבוי לגלות את דדיה ומה היה בכוונתה להורות לו בזה (ועיי' שבת קט: שהיתה אשה מורמת מעם, שכן ידעה רפואה מסובכת להוציא ארס מגוף האדם).

ונראה לפרש בדרך פלפול, מצינו מחלוקת בעירובין (יח.) בענין בריאת האשה, האם נבראה יחד עם אדם הראשון "זכר ונקבה בראם", ושני פרצופים היו. או שאדם הראשון נברא עם פרצוף אחד וחוה בתחילה היתה זנב ורק לאחר מכן הקב"ה בנה ויצר מהזנב את האשה.

לאשה ויביאה אל האדם", מלמד שקלעה הקדוש ברוך הוא לחוה והביאה אצל אדם הראשון, שכן בכרכי הים קורין לקלעיתא בנייתא. ע"כ.

ומתבאר כי לפי דרשתו של רבי שמעון בן מנסיא לא ניתנה בינה יתירה לאשה, כי לא ניתן לדרוש את מילת "ויבן" מלשון בינה אלא לדרשה אחרת, ומ"ד שני פרצופים שגם אזיל כשיטתו של רבי שמעון בן מנסיא ולדעתו נצטוותה האשה על פריה ורביה, הרי שלא ניתנה לה בינה יתירה.

כמו כן בשקלא וטריא של הגמרא ביבמות (סה:) מבארת הגמרא את שיטת רבנן שאשה פטורה ממצות פריה ורביה מהא דכתיב "ומלאו את הארץ וכבשוה" - איש דרכו לכבוש ואין אשה דרכה לכבוש. ועל כך שואלת הגמרא: אדרבה וכבשוה תרתי משמע, אמר רב נחמן בר יצחק - וכבשה כתיב. ע"כ. וכתב על כך המצפה איתן, שרבי יוחנן בן ברוקה סבר שיש אם למקרא - "וכבשוה" קרינן ביה, ולכן גם האשה מצווה על פריה ורביה. ואילו רבנן סברו יש אם למסורת ולכן קרינן "וכבשוה".

עוד מצינו בספר כסף נבחר (פרשת בראשית) וז"ל: ואל יפלא בעיניך מדוע שר העולם מתנגד להיותו יתברך מקבל השבים, אציגה לפניך הקדמה מספר כנפי יונה, תרין מתיבתא אית ברקיע, בחדא הולכין בתר הכתיבה והוא נקראת מתיבתא עילאה, ומתיבתא דמטטרון היא מתיבתא תתאי, ובמתיבתא תתאי הולכין בתר הקריאה, ותמן תנינן במסכת פסחים (דף קיט.) מאי דכתיב (יחזקאל א, ח') "וידי אדם מתחת כנפיהם", "ידו" כתיב, מלמד שידו של הקב"ה פרוסה מתחת כנפי החיות לקבל את השבים, ואם כן אם הולכין בתר הכתיבה (מסורת) ודאי מוכח דהקב"ה מקבל שבים ותשובה מועלת, אבל אי הולכין בתר הקריאה, א"כ קרינן וידי אדם דקאי על המלאכים, ואין להוכיח דהקב"ה מקבל שבים, ובמתיבתא תתאי הולכין בתר הקריאה לכן הוא מתנגד לקבל תשובה. עכ"ל.

ומתבאר מדבריו, כי אי אמרינן יש אם למסורת מועלת תשובה ואי אמרינן יש אם למקרא לא מועלת תשובה.

אחר כל זה יובן היטב כוונתה של אמו של רב אחדובי, בהצבעתה על החוזה הוא מקום הבינה (כיעוי בברכות דף י. "שעשה לה דדים במקום בינה", יעו"ש הטעמים לכך), להוכיח כי בינה יתירה ניתנה לאשה, ואם כן דורשים מילת "ויבן" שבינה יתירה

ניתנה לאשה, ולא דורשים כרבי שמעון בן מנסיא ועל כרחך נבראה האשה בתחילה כזנב, ומכוח שהלכה כרבנן שאין האשה מצווה על פריה ורביה, ואם כן דרשינן מילת "וכבשוה" לשון יחיד ועל אף שכתוב "וכבשוה" ואמרינן יש אם למסורת, ואם כן מועלת תשובה, ולכן מן הראוי למחול ולסלוח לרב אחדובי על פגיעתו, כיון שעשה תשובה.

והנה בספר יושב אהלים (פרשת בלק) מביא את דברי בעל כסף הנבחר ומבאר על פי זה מדוע מועלת תשובה לישראל ולא לאומות העולם, כי עם ישראל הם תחת ממשלת מתיבתא עילאה ובמתיבתא עילאה אזלינן בתר כתיבה ויש אם למסורת, וכתיב "וידי אדם" ואומרים ידו, מלמד שידו פרוסה לקבל שבים, לכן לישראל מועלת התשובה, אולם אומות העולם שהם מתחת ממלכת המלאכים שהם מתיבתא תתאה ושם בתר הקרי אזלינן, וכיון דכתיב "וידי אדם" דקאי על המלאכים, דאז אין להוכיח שהקב"ה מקבל תשובת השבים, משו"ה לא מועלת תשובה לבני נח. עכת"ד.

ויש לפרש זאת בדברי הכתוב "הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב", "לבדד" אותיות "לב דד", רומז על הדדים שנמצאים במקום הבינה, ומגלה בזה כי בינה יתירה ניתנה לאישה ומגלה בזה כי אמרינן יש אם למסורת, ושמועילה תשובה לעם ישראל ולא לאומות העולם, ועל כך ממשך ואומר "ובגויים לא יתחשב", שהם תחת מתיבתא תתאה ששם אמרינן יש אם למקרא.

בדרך זו נבוא ונבאר את דברי הגמרא (יומא נד: מנחות צח:) שאומרת בענין שני בדי הארון שהיו "דוחקין ובולטין ויוצאין בפרוכת ונראין כשני דדי אשה, שנאמר צרור דודי לי בין שדי ילין", וצריך ביאור מה הטעם והצורך לכך?

אולם לפי דרכינו יש לומר, כי דדי האשה מורים על תועלת התשובה שיש לעם ישראל ולא לאומות העולם, ולכך במקום הארון אשר עליו הכרובים המרמזים על הקשר בין ישראל אל הקב"ה, ושעם ישראל הם תחת ממשלת מתיבתא עילאה, עשו צורת דדי אשה כדי להורות דאמרינן יש אם למסורת ומועלת תשובה לישראל.